

Dnr. S2024/02115

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

2025-04-01

Remissvar: SOU 2024:78 – Ett språkrav för språkutveckling

SKPF Pensionärerna (SKPF) är en av Sveriges största pensionärsorganisationer och verkar för att äldre ska ha en god vardag, ekonomisk trygghet samt tillgång till en äldreomsorg av hög kvalitet.

Vi välkomnar utredningen *Ett språkrav för språkutveckling (SOU 2024:78)* som ett viktigt initiativ, men vill samtidigt framhålla att eventuella språkrav måste utformas med hänsyn till dagens kompetensbrist. Det är avgörande att språkkunskaperna inom äldreomsorgen stärks, samtidigt som vi undviker att begränsa rekryteringsmöjligheterna ytterligare.

Att omsorgspersonal kan kommunicera tydligt är grundläggande för äldres trygghet, säkerhet och delaktighet. Vi anser därför att äldreomsorgen främst bör fokusera på kompetensförsörjning, förbättrade arbetsvillkor och aktiv språkutveckling, snarare än strikt reglerade språkrav.

Utredningen presenterar i stora drag en väl genomtänkt och pragmatisk lösning på ett identifierat problem. Förslagen håller en bra balans mellan tydlighet och flexibilitet och tar hänsyn till personalbristen och varierande språknivåer inom äldreomsorgen.

För att ytterligare stärka förslaget föreslår vi dock att utredningen tydligare konkretiserar vilka nivåanpassningar som är realistiska, gärna med konkreta exempel från kommuner eller verksamheter. Det behövs också en tydligare analys av utmaningarna med implementeringen – särskilt med tanke på kommunernas situation gällande kompetensförsörjning och arbetsvillkor.

Genom dessa kompletteringar kan språkravet och satsningen "Svenskalyftet" bli ett ännu mer robust och hållbart förslag som effektivt möter äldreomsorgens språkutmaningar.

Bakgrund

Utredningen föreslår införandet av ett språkrav på nivå B2 enligt Gemensam europeisk referensram för språk (GERS) i äldreomsorgen, med syftet att förbättra trygghet, säkerhet och arbetsmiljö. Detta språkrav innebär att personalen ska äga tillräcklig svenska för att

utföra sina arbetsuppgifter effektivt och säkert. För att möjliggöra detta föreslås även ett statligt stimulansbidrag, kallat "Svenskalyftet", vilket syftar till att stimulera arbetsgivarna att skapa språkutvecklande arbetsplatser och erbjuda språkutbildning på arbetstid.

Utredningen framhåller att språkproblem förekommer över hela landet, påverkar både omsorgstagare och personal negativt, existerar även bland tillsvidareanställd samt utbildad personal. Språkproblemen leder till felaktigt utförda insatser och riskerar patientsäkerhet samt kvaliteten på omsorgen.

Språkravet föreslås vara lika högt för all personal, oavsett yrkeskategori eller uppgift, för att undvika organisatoriska komplikationer och säkerställa en hög generell nivå.

För att stödja språkutveckling föreslås insatser såsom utbildning av chefer i språkutvecklande arbetssätt, och bättre integrerad språkutbildning i Komvux riktad mot vård- och omsorgspersonal.

Utredningen föreslår också omfattande myndighetsuppdrag för att utveckla bedömningsinstrument, uppföljningsrutiner och eventuella ytterligare kurser i språk och kommunikation som bättre svarar mot behoven i äldreomsorgen.

Utredningen har också gjort en konsekvensanalys där språkravet beräknas kosta drygt 180 miljoner kronor, varav 150 miljoner kronor utgör årliga kostnader och resterande 30 miljoner kronor engångskostnader. "Svenskalyftet" beräknas kosta strax under en miljard kronor per år. De identifierade nyttorna är ökad trygghet, bättre arbetsmiljö, högre patientsäkerhet, förbättrad produktivitet och generellt ökad kompetens hos personalen.

SKPF ser följande styrkor och svagheter:

Styrkor

- Utredningen är tydlig och realistisk i sin problembeskrivning och ger en balanserad bild av språkproblemens omfattning och konsekvenser. Den baseras på breda samtal med relevanta företrädare från olika delar av landet, vilket stärker argumentens trovärdighet.
- Förslaget att införa språkravet via socialtjänstlagen (SoL) med kompletterande förtydligande i socialtjänstförordningen (SoF) är juridiskt tydligt och välavvägt.
- "Svenskalyftet" är en stark och positiv åtgärd som kan stimulera kommunerna att prioritera språkfrågan ekonomiskt och organisatoriskt, vilket ökar chanserna för ett långsiktigt genomslag.
- Betoningen på systematisk uppföljning, bedömning och fortsatt anpassning av språkravet visar ett långsiktigt och pragmatiskt tänkande.

Svagheter

- Språkravet B2 är högt satt och kan fortfarande uppfattas som ambitiöst med tanke på personalbristen. Även om utredningen medger en flexibilitet finns risken att många kommuner får svårigheter med att nå kraven i praktiken.
- Trots det stora stimulansbidraget "Svenskalyftet" saknas en detaljerad analys av hur kommuner med särskilt stora utmaningar (till exempel glesbygdskommuner eller kommuner med svaga resurser) realistiskt kan möta kravet långsiktigt.
- Utredningen innehåller få kvantitativa data som konkret visar hur stor andel av personalen idag ligger under B2-nivån, vilket hade kunnat förstärka behovet av de omfattande åtgärderna och finansieringen.
- Resonemanget kring språkutbildningen i Komvux är relevant, men mindre konkret kring hur den föreslagna kursen faktiskt skiljer sig från befintliga utbildningar.

SKPF föreslår följande förbättringar av utredningens förslag:

- **Tydligare realistisk nivåanpassning:** Ett strikt B2-krav riskerar att utesluta många duktiga vårdbiträden och undersköterskor som idag har B1-nivå men ändå utför ett utmärkt arbete. Detta kan förvärra den redan rådande personalbristen. Ett tydligare resonemang kunde ha inkluderats om varför B2 är den enda acceptabla nivån, och varför till exempel B1 initialt inte kunde vara godtagbart. Att ge exempel på vad konkret skillnaden mellan B1 och B2 innebär i omsorgssituationer skulle öka övertygelsen.

SKPF föreslår att anställningar kan genomföras med B1-nivå, förutsatt att det erbjuds strukturerad och kontinuerlig språkutveckling på arbetsplatsen. Detta möjliggör att personalen kan utveckla sina språkfärdigheter utan att omedelbart exkluderas från arbetsmarknaden.

- **Mer konkret beskrivning av finansiering och genomförbarhet:** Utredningen lyfter att äldreomsorgen fungerar olika beroende på kommun och att detta påverkar språkförmågan hos personalen, vilket påverkar vårdkvaliteten. Utredningen kunde vara ännu tydligare med hur kommuner som redan idag kämpar med kompetensförsörjning och rekrytering ska kunna implementera åtgärderna praktiskt, särskilt med tanke på arbetsgivarnas ökade ansvar för språkutveckling. Skillnaderna kan leda till ojämn vårdkvalitet och kompetens, vilket är oacceptabelt ur ett likvärdighetsperspektiv.

SKPF föreslår en nationell äldreomsorgslag som säkerställer enhetliga krav på vårdkvalitet och personalens kompetens i hela landet. En sådan lag kan utjämna skillnaderna mellan kommunerna och bidra till en högre vårdstandard.

SKPF föreslår aktivt deltagande av lokala pensionärsråd. Vi rekommenderar att lokala pensionärsråd ges en formell roll i att följa upp och utvärdera både

vårdkvaliteten och genomförda språkutvecklingsinsatser. Detta skulle säkerställa att äldreomsorgen utvecklas i linje med äldres behov.

- **Förstärka sambandet mellan arbetsvillkor och språkrav:** Det hade varit relevant att ytterligare betona att språkravet måste kopplas samman med förbättrade arbetsvillkor för att nå långsiktig effekt. Det räcker inte enbart med språksåtgärder om yrket inte är tillräckligt attraktivt för personalen att stanna kvar.

SKPF föreslår att för att attrahera och behålla kompetent personal behöver äldreomsorgen erbjuda fasta anställningar, hållbara scheman utan frekvent skiftarbete samt högre löner. Dessa åtgärder är centrala för att skapa en attraktiv arbetsmiljö.

- **Förtydliga konsekvenser för personalen:** En djupare diskussion om konsekvenserna för personal som inte når B2-nivån inom rimlig tid hade ökat utredningens trovärdighet. Finns en risk för personalomsättning eller utanförskap, och hur kan detta i så fall motverkas?

SKPF föreslår att äldreomsorgsverksamheter bör ges möjlighet att anställa språkombud med klart definierade uppgifter. Dessa ombud ska fungera som interna experter och coacher som stödjer personalens språkutveckling och säkerställer att utbildningsinsatserna når önskad effekt.

SKPF föreslår att språkutbildning bör integreras med yrkesutbildning. Vi rekommenderar samarbete med exempelvis Komvux för att erbjuda kombinerade utbildningar, vilket möjliggör en helhetsutveckling där språkliga och yrkesmässiga färdigheter utvecklas parallellt.

- **Praktiska exempel från verkligheten:** Att illustrera förslagen med konkreta exempel på lyckade språkutvecklande projekt, kommuner som lyckats med språkombud eller språkintegration inom omsorgsutbildning, hade ökat trovärdigheten.

SKPF Pensionärerna understryker att en högkvalitativ äldreomsorg bygger på både god vårdkvalitet och en inkluderande rekrytering av personal. Våra förslag syftar till att säkerställa att språkutvecklingsinsatser inte riskerar att förvärpa den rådande kompetensbristen. Genom att införa ett flexibelt språkrav, erbjuda stöd via språkombud, utarbeta en nationell äldreomsorgslag samt förbättra arbetsvillkoren kan vi skapa en robust och likvärdig äldreomsorg över hela landet.

Vi ser fram emot en fortsatt dialog med Socialdepartementet och tackar för möjligheten att lämna våra synpunkter.

Liza di Paolo-Sandberg
Förbundsordförande SKPF Pensionärerna

Utredare: Peter Sandberg